

Emilio Varela

Y EL ARTE DE SU TIEMPO

Comissariat i textos/Comisariado y textos:

María José Gadea
Jordi Navas
Pablo Sánchez Izquierdo

Disseny/Diseño:

Stefano Beltrán Bonella (MUA)

Traduccions/Traducciones

Secretariat de Promoció del Valencià de la UA

Imatges/Imágenes:

Diputació de Alicante-MUBAG
Legado Varela. Fundación Caja Mediterráneo
Ayuntamiento de Alicante
Archivo Municipal de Alicante
Banco de Sabadell
Colección Manuel Sánchez Monllor
Colección Familia Ríos-Vila
Colección Concepción Vidal
Colección Mari Carmen Marí Antequera
Colección María Luisa Marí Antequera
Pilar Cortés

Universitat d'Alacant
Universidad de Alicante

MUA

MUSEU UNIVERSITAT D'ALACANT

Emilio Varela

Y EL ARTE DE SU TIEMPO

UN ARTISTA EVOLUTIU TRADICIÓ, AVANTGUARDA I MODERNITAT

L'APRENENTATGE D'UN ARTISTA

Emilio Varela es va interessar per la pintura des de xiquet. Amb 12 anys va entrar en l'Acadèmia de Dibuix i Pintura de l'artista Lorenzo Casanova.

Els seus primers exercicis serien segurament l'estudi dels objectes i la llum. Com millor es practica és amb la còpia d'un bodegó. A Varela sempre li va atraure aquest tema; de fet, el seu últim quadre dies abans de morir va ser una natura morta.

Varela se'n va a Madrid el 1905, amb pocs diners, però amb la maleta plena d'il·lusions perquè anava a l'estudi del famós Sorolla! D'ell aprèn a manejar l'oli amb pinzellades soltes. Els seus progressos l'animen a presentar-se l'any 1906 a la seua primera exposició nacional amb l'obra *Gitanes* i el premien amb una menció honorífica.

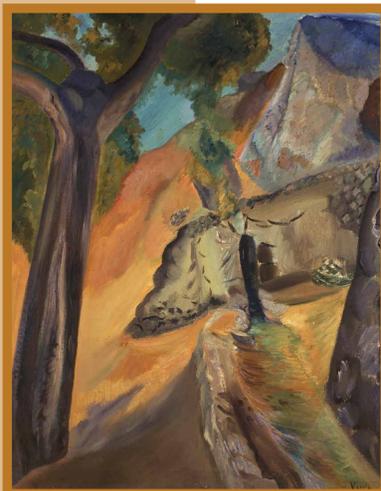
SABEU PER QUÈ VARELA ÉS UN PINTOR MODERN?

Varela va ser dels primers artistes alacantins a representar el món que l'envoltava d'una manera personal. Observava la naturalesa, la ciutat, els objectes, les persones i, en comptes de representar-los de manera realista, els reinterpretava jugant amb pinzellades diferents i amb una aportació pròpia del color, al qual va donar més importància que a la forma. En eixa nova mirada amb la qual representa les coses radica la seua modernitat.

Hi ha persones que quan contempen les obres de Varela pensen que açò ho pot fer un/a xiquet/a o, fins i tot, ells/es. Sembla fàcil, però no ho és. En la pintura moderna no es busca imitar el que es veu, sinó que la imatge parle d'altres qüestions personals de l'artista, com els seus sentiments: felicitat, tristesa, solitud. Açò s'aconsegueix per l'expressivitat i el moviment de les formes i els colors. Un/a xiquet/a pinta de manera espontània i un/a artista empra la seua experiència i intenta, alhora, no perdre la ingenuïtat de la seua infància, una cosa molt difícil d'aconseguir.

Bodegó. Col. Banc Sabadell
Bodegón. Col. Banco Sabadell

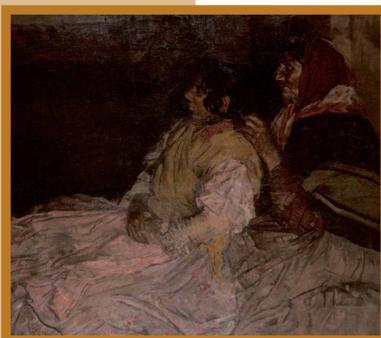

Paisatge (Font de l'Alcàntara)
Col. Diputació d'Alacant-MUBAG
Paisaje (Font de L'Alcàntara)
Col. Diputación de Alicante-MUBAG

Varela, en el centre, en l'Acadèmia de Lorenzo Casanova amb el seu mestre Pericás, qui se n'encarrega després de la mort de Casanova. Cap a 1902-1903.

Varela, en el centre, en la Academia de Lorenzo Casanova con su maestro Pericás, quien se queda al cargo tras la muerte de Casanova. Hacia 1902-03.

Gitanas, 1906. Col. Diputació d'Alacant - MUBAG
Al jurat dels concursos agradava molt el tema social i dramàtic, per això els colors foscos d'aquesta pintura.

Gitanas, 1906. Col. Diputación de Alicante - MUBAG
Al jurado de los concursos les gustaba mucho el tema social y dramático, por eso los colores oscuros de esta pintura.

UN ARTISTA EVOLUTIVO TRADICIÓN, VANGUARDIA Y MODERNIDAD

EL APRENDIZAJE DE UN ARTISTA

Emilio Varela se interesó por la pintura desde niño. Con 12 años entró en la Academia de Dibujo y Pintura del artista Lorenzo Casanova.

Sus primeros ejercicios serían seguramente el estudio de los objetos y la luz. Como mejor se practica es con la copia de un bodegón. A Varela siempre le atrajo este tema. De hecho, su último cuadro días antes de morir fue un bodegón.

Varela se marcha a Madrid en 1905, con poco dinero, pero con la maleta llena de ilusiones. ¡Iba al estudio del famoso Sorolla! De él aprende a manejar el óleo con pinzelladas sueltas. Sus progresos le animan a presentarse en 1906 a su primera exposición nacional con la obra *Gitanas* y le premian con una Mención Honorífica.

¿SABÉIS POR QUÉ VARELA ES UN PINTOR MODERNO?

Varela fue de los primeros artistas alacantinos en representar el mundo que le rodeaba de una manera personal. Observaba la naturaleza, la ciudad, los objetos, las personas y en lugar de representarlos de modo realista, los reinterpretaba jugando con pinzelladas diferentes y con una aportación propia del color, al que le dio más importancia que a la forma. En esa nueva mirada con la que representa las cosas radica su modernidad.

Hay personas que cuando contemplan las obras de Varela piensan que eso lo puede hacer un/a niño/a o incluso ellos/as. Parece fácil, pero no lo es. En la pintura moderna no se busca imitar lo que se ve, sino que la imagen hable de otras cuestiones personales del artista, como sus sentimientos: felicidad, tristeza, soledad. Esto se consigue por la expresividad y el movimiento de las formas y los colores. Un/a niño/a pinta de manera espontánea y un/a artista emplea su experiencia e intenta a la vez no perder la ingenuidad de su infancia, algo muy difícil de conseguir.

ELS COLORS DE LA SEUA PALETA TERRA OMBRA TORRADA

El terra ombra torrada és el color més emprat en els seus interiors. El mobiliari en el qual disposa Varela els seus acurats bodegons connecta amb altres colors marrons de la naturalesa com són els troncs nus, les pèrgoles o les terres. Si et fixes en el paisatge de dalt, pots trobar matisos en roig, en groc i, fins i tot, en violeta amb els quals aclareix i il·lumina aquest to marró.

LOS COLORES DE SU PALETA TIERRA SOMBRA TOSTADA

El tierra sombra tostada es el color más empleado en sus interiores. El mobiliario en el que dispone Varela sus cuidados bodegones conecta con otros colores pardos de la naturaleza como son los troncos desnudos, las pérgolas o las tierras. Si te fijas en el paisaje de arriba, puedes encontrar matices en rojo, en amarillo e incluso en violeta, con los que aclara e ilumina este tono marrón.

QR

Escaneja aquest codi i accedeix a altres continguts.

Escanea este código y accede a otros contenidos.

Emilio Varela

Y EL ARTE DE SU TIEMPO

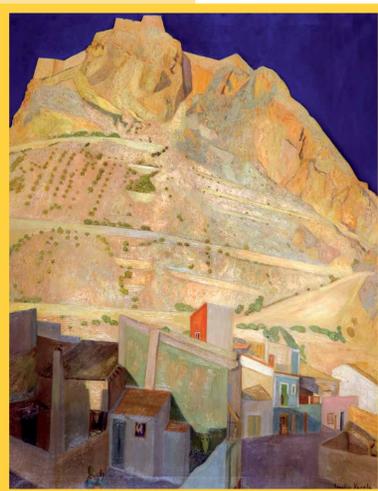
NEUROESTÈTICA UN VIATGE AL CERVELL DE L'ARTISTA

EXPLORAR EL CERVELL PER A ENTENDRE L'ART

La neuroestètica és un camp de coneixement relativament jove. Estudia les bases neuronals de la contemplació i creació d'una obra d'art. Neuròlegs, historiadors de l'art, artistes i psicòlegs han trobat un nou camí per a entendre la percepció, la producció i la recepció de les obres d'art. A través d'aquest camí es combinen la psicologia de la percepció, la biologia evolutiva i l'anatomia funcional del cervell amb les seues àrees específiques i els processos neuronals. Però no sempre és fàcil destriar com s'arriba al plaer davant la bellesa i quin paper juguen el judici estètic i les emocions. Allò que sembla clar és que els artistes tenen la capacitat de desenvolupar nivells d'activació cerebral diferents dels no artistes. Emilio Varela actuava com un neurocientífic, experimentava amb les formes pictòriques i el llenguatge visual per a suscitar una experiència estètica.

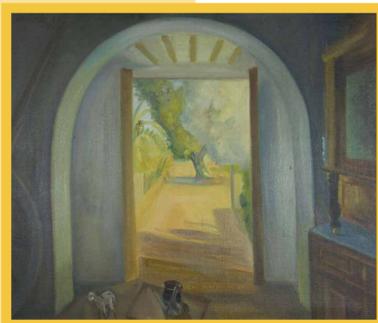
EL LABORATORI ESTÈTIC DEL PINTOR QUE "VA ROBAR" EL COLOR

Emilio Varela era una persona amb una habilitat extraordinària per al processament estètic, especialment per a la producció de bellesa. Destacava l'ordre que veia en la naturalesa i que intentava transmetre en la seua pintura. El seu mestre Sorolla bromejava dient que Emilio li estava "robant" el color. Però la genialitat del deixeble no tenia a veure solament amb la percepció dels estímuls visuals o amb el processament de les formes i els colors, sinó amb la creativitat i l'experimentació. L'art de Varela posava en joc altres capacitats connectades amb l'emoció i el judici. Per això, la pintura va ser per a ell una vocació i una via de realització. "Un home solament pot ser feliç sent pintor", va arribar a dir.

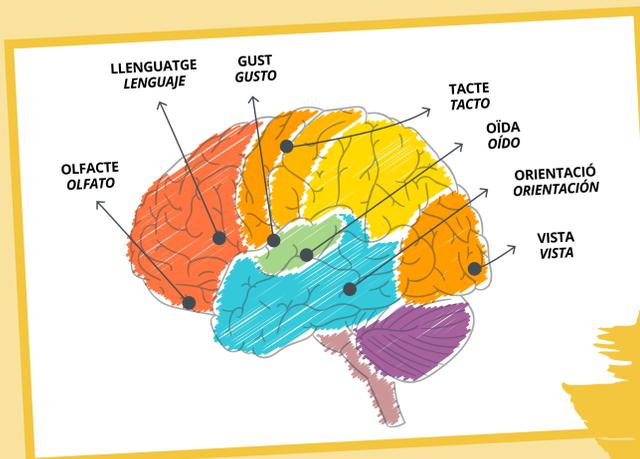
Benacantil, 1932
Col. Ajuntament d'Alacant.
Aquesta pintura de la muntanya que presideix la ciutat reinventa el color de les coses, revela les propietats constants i essencials de la forma i explora els mecanismes de l'abstracció.

Benacantil, 1932
Col. Ayuntamiento de Alicante.
Esta pintura del monte que preside la ciudad reinventa el color de las cosas, revela las propiedades constantes y esenciales de la forma y explora los mecanismos de la abstracción.

Entrada de camp
Col. Banc Sabadell

Entrada de campo
Col. Banco de Sabadell

ELS COLORS DE LA SEUA PALETA GROC CADMI

El groc serà per a Varela el color de referència a l'hora d'immortalitzar la naturalesa resplendent. Grogues seran les construccions fetes de carreus de pedreres pròximes, les terres àrides, les fulles tardorenques, els reflexos lunars en el mar o el seu volgut mont Benacantil quan s'hi projecta la llum solar mediterrània.

LOS COLORES DE SU PALETA AMARILLO CADMIO

El amarillo será para Varela el preferente a la hora de inmortalizar la naturaleza resplandeciente, como las construcciones hechas de sillares de canteras pròximas, las tierras áridas, las hojas otoñales, los reflejos lunares en el mar o su querido monte Benacantil, cuando se proyecta sobre él la luz solar mediterránea.

NEUROESTÈTICA UN VIAJE AL CEREBRO DEL ARTISTA

EXPLORAR EL CEREBRO PARA ENTENDER EL ARTE

La neuroestètica es un campo de conocimiento relativamente joven. Estudia las bases neuronales de la contemplación y creación de una obra de arte. Neurólogos, historiadores del arte, artistas y psicólogos han encontrado un nuevo camino para entender la percepción, la producción y la recepción de las obras de arte. A través de él se combinan la psicología de la percepción, la biología evolutiva y la anatomía funcional del cerebro, con sus áreas específicas y procesos neuronales. Pero no siempre es fácil discernir cómo se llega al placer ante la belleza y qué papel juegan el juicio estético y las emociones. Lo que parece claro es que los artistas poseen la capacidad de desarrollar niveles de activación cerebral distintos a los no artistas. Emilio Varela actuaba como un neurocientífico, experimentando con las formas pictóricas y el lenguaje visual para suscitar una experiencia estètica.

EL LABORATORIO ESTÈTICO DEL PINTOR QUE "ROBÓ" EL COLOR

Emilio Varela era una persona con una habilidad extraordinaria para el procesamiento estètico, especialmente para la producción de belleza. Destacaba el orden que veía en la naturaleza y que intentaba transmitir a su pintura. Su maestro Sorolla bromeaba diciendo que Emilio le estaba "robando" el color. Pero la genialidad del discípulo no tenía que ver solo con la percepción de los estímulos visuales o con el procesamiento de las formas y los colores, sino con la creatividad y la experimentación. El arte de Varela ponía en juego otras capacidades conectadas con la emoción y el juicio. Por eso, la pintura fue para él una vocación y una vía de realización. "Un hombre solo puede ser feliz siendo pintor", llegó a decir.

Emilio Varela

Y EL ARTE DE SU TIEMPO

VARELA, PAISATGISTA MOLT MÉS QUE UN PINTOR PLEIN AIR

VARELA PINTA EMOCIONS EN ELS SEUS PAISATGES

Un paisatge és la representació de la natura. Al principi els pintors la introdueixen en els seus quadres com a teló de fons per a situar la història o els personatges, fins que en el segle XVII es desenvolupa com un tema independent. En el Museu del Prado n'hi ha importants exemples.

En el pas del segle XIX al XX arriba la gran revolució del paisatge. Els artistes impressionistes francesos busquen la impressió que produeix la contemplació d'un paratge: un raig de sol, un colp de vent, la boira. La natura és la font d'inspiració i el pintor també hi viu una experiència, un passeig, un ensomni. Així s'endinsava Emilio Varela en la geografia de la província d'Alacant que tant estimava i amb la qual s'identificava pintant, més que paisatges, les emocions davant la natura.

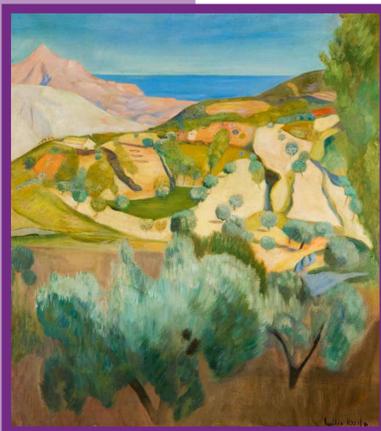
ELS PAISATGES ES PINTEN EN L'INTERIOR O EN L'EXTERIOR?

Els pintors antics eixien a l'exterior per a prendre anotacions al natural. Amb aquestes anotacions de diferents localitzacions componien el paisatge final en l'interior del seu estudi, per la qual cosa el resultat era clàssic. A mitjan segle XIX, gràcies a les millores en el transport i a la invenció de les pintures en tub, era més fàcil moure's amb els materials i eixir a pintar la natura i la vida quotidiana. És quan sorgeix el terme francès *plein air*.

Varela va viatjar a la muntanya alacantina, especialment a la serra d'Aitana i la vall del Castell de Guadalest. Allí, pintava en directe i a l'aire lliure. Les obres creades les presentava en exposicions amb títols més suggeridors que els descriptius que avui coneixem: *Impressió de la vall*, *Silenci de la vesprada*. El públic descobria amb les seues pintures llocs que en aquells dies no eren tan fàcils d'explorar. Com a curiositat, el turisme no arriba fins als anys 70 a Castell de Guadalest.

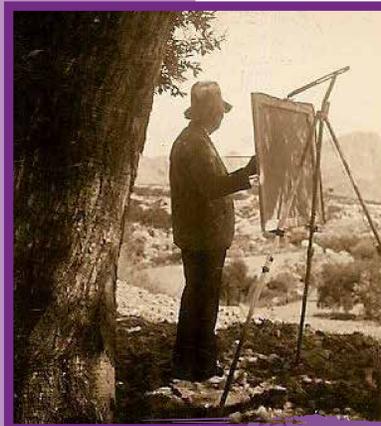
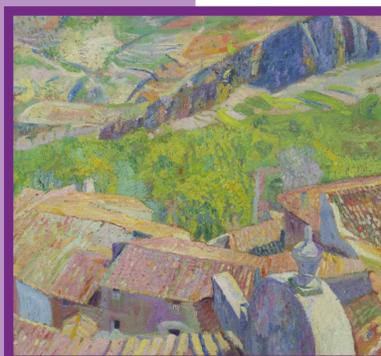
Benimantell
Col. família Ríos Vila dipositat en
Fundació Caja Mediterráneo

Benimantell
Col. familia Ríos Vila depositado en
Fundación Caja Mediterráneo

Bèrnia i el mar des del Trestellador,
cap a 1930
Col. Diputació d'Alacant - MUBAG
Observa com l'artista posa pinzellades
curtes i ràpides en els arbres primers per a
desenfocar i portar la nostra mirada al mar

Bèrnia y el mar desde el Trestellador,
Hacia 1930
Col. Diputación de Alicante - MUBAG
Observa como el artista pone pinceladas
cortas y rápidas en los árboles primeros para
desenfocar y llevar nuestra mirada al mar

VARELA PAISAJISTA MUCHO MAS QUE UN PINTOR "PLEIN AIR"

VARELA PINTA EMOCIONES EN SUS PAISAJES

Un paisaje es la representación de la naturaleza. Al principio los pintores lo introducen en sus cuadros como telón de fondo para situar la historia o los personajes, hasta que en el siglo XVII se desarrolla como un tema independiente. En el Museo del Prado hay importantes ejemplos.

En el paso del siglo XIX al XX, llega la gran revolución del paisaje. Los artistas impresionistas franceses buscan la impresión que produce la contemplación de un paraje: un rayo de sol, un golpe de viento, la niebla. La naturaleza es la fuente de inspiración y el pintor también vive en ella una experiencia, un paseo, una ensoñación. Así se adentraba Emilio Varela en la geografía de la provincia de Alicante que tanto amaba y con la que se identificaba, pintando, más que paisajes, las emociones ante la naturaleza.

¿LOS PAISAJES SE PINTAN EN EL INTERIOR O EN EL EXTERIOR?

Los pintores antiguos salían al exterior para tomar apuntes al natural. Con estas anotaciones de diferentes localizaciones componían el paisaje final en el interior de su estudio, por lo que el resultado era clásico. A mediados del siglo XIX, gracias a las mejoras en el transporte y a la invención de las pinturas en tubo, era más fácil moverse con sus materiales y salir a pintar la naturaleza y su vida cotidiana. Es cuando surge el término francés *plein air*.

Varela viajó a la montaña alacantina, en especial a la sierra de Aitana y el valle de Guadalest. Allí, pintaba en directo y al aire libre. Las obras creadas las presentaba en exposiciones con títulos más sugerentes que los descriptivos que hoy conocemos: *Impresión del valle*, *Silencio de la tarde*. El público descubría con sus pinturas lugares que por entonces no eran tan fáciles de explorar. Como curiosidad, el turismo no llega hasta los años 70 a Castell de Guadalest.

Emilio Varela pintant a Aitana
Cap a 1930-1935

Emilio Varela pintando en Aitana,
Hacia 1930-35

ELS COLORS DE LA SEUA PALETA VIOLETA COBALT

A partir de 1920 Varela incorpora el violeta a la seua paleta i es converteix en un dels seus colors més característics. Aplica pinzellades d'aquest to, com si banyara amb la llum violàcia matinal planes, ombres, murs de cases i teulades de les vistes més belles d'Alacant fins aleshores pintades.

LOS COLORES DE SU PALETA VIOLETA COBALTO

A partir de 1920 Varela incorpora el violeta a su paleta y se convierte en uno de sus colores más característicos. Aplica pinceladas de este tono, como si banyara con la luz violácea matinal llanuras, sombras, muros de casas y tejados de las vistas más bellas de Alicante hasta entonces pintadas.

Emilio Varela

Y EL ARTE DE SU TIEMPO

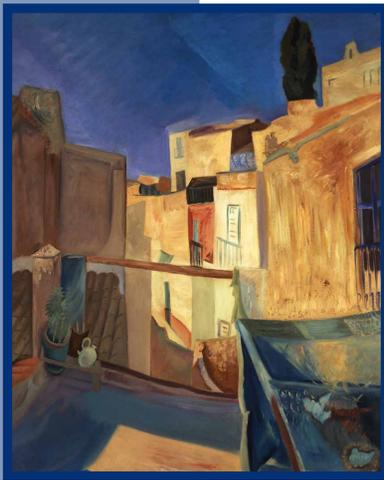
PINTOR DE LA MEMÒRIA LA CIUTAT I LA SEUA HORTA

PASSEGE AMB VARELA PER L'ALACANT DELS ANYS 20 I 30

Acompanyarem Emilio Varela en un dels seus viatges quotidians per l'Alacant de fa cent anys. Una plàcida ciutat de províncies de 64.000 habitants, que el poeta i narrador francès Valery Larbaud va caracteritzar "Europa amb un toc dels tròpics". Bucs i mercaderies omplen d'activitat els molls del port. La burgesia comercial passeja per l'Esplanada i el passeig de Gadea. Una llum càlida banya el Benacantil i els carrerons del barri de la Santa Creu. Varela adorava eixos carrers que va pintar repetides vegades. L'any 1934 va construir una foguera, inspirada en el *Romanç del bon alacantí* del seu bon amic Eduardo Irlés. Eren els primers anys de les Fogueres de Sant Joan, la tradicional festa alacantina, i Varela formava part del jurat que triava la *bellea*. Sotraguejaven els primers tramvies elèctrics de color groc. Muntats en el número 4, amb destinació "Muchamiel" en el rètol frontal, Emilio i el seu amic Manuel Tormo enfilen el Pla del Bon Repòs, el Barri Obrer i la Bonavista de la Creu rumb a Santa Faç i la zona d'horta coneguda com la Condomina. Allí, en la finca El Derique, Varela tenia un modest estudi que usava com la seua base d'operacions. Aquell paisatge d'oliveres, ametlers, austeres masies i llunyanes muntanyes quedaria gravat per sempre en la memòria col·lectiva gràcies a les seues obres.

PINTAR LA VERITAT DE LES COSES

Un dels crítics més importants d'Espanya, Fernando Bertrán, va dir el 1923 que l'obra de Varela "parla sàviament" amb "llenguatge ingenu". La saviesa pictòrica consisteix a dir alguna cosa important sense fer molt soroll. En els seus quadres no veiem esdeveniments extraordinaris, sinó objectes quotidians que evocuen la vida. Tant els interiors de les masies de l'horta com els paisatges de la ciutat són un teatre sense personatges en què allò essencial és la llum i la seua petjada. El vestíbul d'una finca, geomètriques façanes i teulades, un passeig de palmeres, els vaixells del port, els reflexos del mar al peu dels balnearis de la platja del Postiguet. No hi ha rastre de la vida social ni símbols del poder. Varela no ens explica la ciutat, sinó la seua ciutat. I ho fa quasi sempre des de dalt, refugiat en talaies (terrasses, balconades, finestres) amb una mirada carregada d'autenticitat.

Calles y azoteas del barrio de Santa Cruz
Col. Diputación de Alicante - MUBAG
La fuerza de este cuadro reside en los juegos de luces y sombras interpretados a través del color. El amarillo vibrante y luminoso contrasta con los azules y malvas de cielos, calles y fachadas en las que ya no incide el sol.

Carrers i terrats del barri de Santa Creu
Col. Diputació d'Alcant - MUBAG
La força d'aquest quadre resideix en els jocs de llums i ombres interpretats a través del color. El groc vibrant i lluminós contrasta amb els blaus i els malves de cels, carrers i façanes en les quals ja no incideix el sol.

Pasejantes por l'Esplanada a l'altura del Casino. Alacant, 1910. Col. Frías - AMA

Paseantes por la Explanada, a la altura del Casino. Alicante, 1910. Col. Frías - AMA

PINTOR DE LA MEMORIA LA CIUDAD Y SU HUERTA

PASEO CON VARELA POR EL ALICANTE DE LOS AÑOS 20 Y 30

Vamos a acompañar a Emilio Varela en uno de sus viajes cotidianos por el Alicante de hace cien años. Una plàcida ciutat de províncies de 64.000 habitants, que el poeta i narrador francès Valery Larbaud caracterizó como "Europa con un toque de los trópicos". Buques y mercancías llenan de actividad los muelles del puerto. La burgesia comercial pasea por La Explanada y el Paseo de Gadea. Una luz cálida baña el Benacantil y las callejuelas del Barrio de Santa Cruz. Varela adoraba esas calles que pintó repetidas veces. En 1934 construyó una hoguera, inspirada en los *Romans del Bon Alacantí* de su buen amigo Eduardo Irlés. Eran los primeros años de "Les Fogueres de Sant Joan", la tradicional fiesta alacantina, y Varela formaba parte del jurado que elegía a la *bellea*. Traqueteaban los primeros tranvías eléctricos de color amarillo. Montados en el número 4, con el destino "Muchamiel" en su rótulo frontal, Emilio y su amigo Manuel Tormo enfilan el Pla del Bon Repòs, el Barrio Obrero y Vistahermosa rumbo a Santa Faz y la zona de huerta conocida como la Condomina. Allí, en la finca El Derique, Varela tenía un modesto estudio que usaba como su base de operaciones. Aquel paisaje de olivos, almendros, austeras masías y lejanas montañas quedaría grabado para siempre en la memoria colectiva gracias a sus obras.

PINTAR LA VERDAD DE LAS COSAS

Uno de los crítics més importants de España, Fernando Bertrán, dijo en 1923 que la obra de Varela "habla sabiamente" con "lenguaje ingenuo". La sabiduría pictórica consiste en decir algo importante sin hacer mucho ruido. En sus cuadros no vemos acontecimientos extraordinarios, sino objetos cotidianos que evocan la vida. Tanto los interiores de las masías de la huerta como los paisajes de la ciudad son un teatro sin personajes, donde lo esencial es la luz y su huella. El zaguán de una finca, geométricas fachadas y tejados, un paseo de palmeras, los barcos del puerto, los reflejos del mar al pie de los balnearios de la playa del Postiguet. No hay rastro de la vida social ni símbolos del poder. Varela no nos cuenta la ciudad, sino su ciudad. Y lo hace casi siempre desde arriba, refugiado en atalayas (terrasses, balconadas, ventanas), con una mirada cargada de autenticidad.

ELS COLORS DE LA SEUA PALETA BLAVA ULTRAMAR

El blau ultramar, i en altres ocasions també cobalt, es repeteix en l'obra de Varela en les aigües estancades en sèquies i safarejos, en el mar que escolpeix costes i horitzons, en les ombres d'edificis i vegetacions, en les cúpules de monuments i en la seua intensa mirada autopintada.

LOS COLORES DE SU PALETA AZUL ULTRAMAR

El azul ultramar, y en otras ocasiones también cobalto, se repite en la obra de Varela en las aguas estancadas en acequias y albercas, en el mar que esculpe costas y horizontes, en las sombras de edificios y vegetaciones, en las cúpulas de monumentos, y en su intensa mirada autopintada.

Emilio Varela

Y EL ARTE DE SU TIEMPO

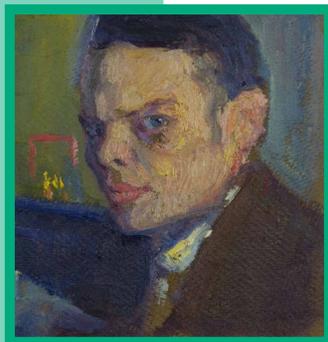
EMOCIÓ I INTIMISME ELS AUTORETRATS

PER QUÈ ELS PINTORS ES FAN TANTS SELFIES?

Qui no s'ha estat una estona mirant-se a l'espill? Per què ens agrada tant fer-nos *selfies*? Que els ho pregunten als pintors. A ells sempre els ha encantat pintar-se a si mateixos. L'autoretrat és un dels grans temes de l'art. Dürer, Velázquez, Goya, Rembrandt, Van Gogh, Gauguin, Cézanne, Frida Khalo, Picasso... La llista d'artistes que van usar la seua pròpia imatge com a model pictòric és quasi interminable. Per què eixa obsessió a pintar-se a si mateix? Hi ha un motiu pràctic. La possibilitat de pintar al natural sense necessitar un/a model, una cosa que ha de tenir-se molt en compte en el cas d'Emilio Varela perquè va ser un artista que no va disposar de grans recursos i que mai va voler pintar de memòria. Però hi ha una altra raó que explica el perquè de tant autoretrat: la consciència autobiogràfica. Gràcies a aquesta, les persones que fan de la pintura el motor de la seua vida troben una resposta adaptativa per a entendre el seu paper en el món i el sentit de la seua existència. De vegades eixa subjectivitat no solament es plasma en els autoretrats, sinó en objectes o persones que desperten els afectes de l'artista.

L'ENDEVINALLA DELS ULLS BLAUS

Es considera que Emilio Varela va pintar més de 120 retrats al llarg de la seua vida. Va morir el 1951 a l'edat de 63 anys en la mateixa casa que el va veure nàixer. Quan les seues germanes van revisar els objectes que guardava en un altell de la cuina, van descobrir una maleta amb més de 50 cartons pintats. La majoria eren autoretrats. Aquestes obres sense signatura ni data ens revelen una obsessiva cerca de si mateix a través de la pintura i una constant experimentació. Qui sóc jo? Què és la pintura i com em reflecteix? Varela ens dóna pistes per a resoldre l'endevinalla. Les formes del seu rostre, l'enquadrament i la composició, els ulls blaus i la mirada directa, la seua evolució física al llarg del temps, la canviant tècnica pictòrica, la misteriosa il·luminació... Aquesta endevinalla també està present en altres pintures. Per exemple, en els retrats dels seus amics o en les coses xicotetes i humils, com la *tartaneta de fira*, les nines, els joguets o les figurites de Betlem. Aquests objectes representaven la nostàlgia de la infància. Un món emocional pintat amb passió i una invitació per a jugar a entendre la complexitat psicològica i sentimental de l'artista.

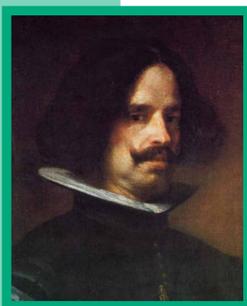

Autoretrat
Col. família Ríos Vila dipositat en
Fundació Caja Mediterráneo.

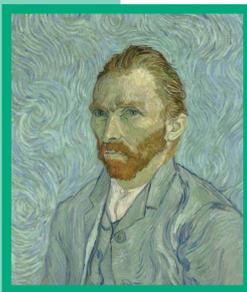
Autorretrato
Col. familia Ríos Vila depositado en
Fundación Caja Mediterráneo.

Rembrandt

Diego Velázquez

Vincent Van Gogh

EMOCIÓN E INTIMISMO LOS AUTORRETRATOS

¿POR QUÉ LOS PINTORES SE HACEN TANTOS SELFIES?

¿Quién no se ha tirado un rato mirándose al espejo? ¿Por qué nos gusta tanto hacernos selfies? Que se lo pregunten a los pintores. A ellos siempre les ha encantado pintarse a sí mismos. El autorretrato es uno de los grandes temas del arte. Durero, Velázquez, Goya, Rembrandt, Van Gogh, Gauguin, Cézanne, Frida Khalo, Picasso... La lista de artistas que usaron su propia imagen como modelo pictórico es casi interminable. ¿Por qué esa obsesión en pintarse a uno mismo? Existe un motivo práctico. La posibilidad de pintar del natural sin necesitar un modelo. Algo que debe tenerse muy en cuenta en el caso de Emilio Varela, pues fue un artista que no dispuso de grandes recursos y que nunca quiso pintar de memoria. Pero hay otra razón que explica el porqué de tanto autorretrato: la conciencia autobiográfica. Gracias a ella, las personas que hacen de la pintura el motor de su vida encuentran una respuesta adaptativa para entender su papel en el mundo y el sentido de su existencia. A veces esa subjetividad no solo se plasma en los autorretratos, sino en objetos o personas que despiertan los afectos del artista.

EL ACERTIJO DE LOS OJOS AZULES

Se considera que Emilio Varela pintó más de 120 retratos a lo largo de su vida. Falleció en 1951 a la edad de 63 años en la misma casa que le vio nacer. Cuando sus hermanas revisaron los objetos que guardaba en un altillo de la cocina descubrieron una maleta con más de 50 cartones pintados. La mayoría de ellos eran autorretratos. Estas obras sin firma ni fecha nos revelan una obsesiva búsqueda de sí mismo a través de la pintura y una constante experimentación. ¿Quién soy yo? ¿Qué es la pintura y cómo me refleja? Varela nos da pistas para resolver el acertijo. Las formas de su rostro, el encuadre y la composición, los ojos azules y la mirada directa, su evolución física a lo largo del tiempo, la cambiante técnica pictórica, la misteriosa iluminación... Este acertijo también está presente en otras pinturas. Por ejemplo, en los retratos de sus amigos o en las cosas pequeñas y humildes, como la *"tartaneta de fira"* (carromato de feria), las muñecas, los juguetes o las figuritas de Belén. Estos objetos representaban la nostalgia de la infancia. Un mundo emocional pintado con pasión y una invitación para jugar a entender la complejidad psicológica y sentimental del artista.

ELS COLORS DE LA SEUA PALETA VERD MARAGDA

El to verd maragda és el preferit en Varela per a crear fons no neutres en els seus experimentals autoretrats.

S'hi atreueix, principalment en la seua joventut, a modelar-se amb una ocupació del color molt pròxim al fauisme de Matisse o Derain. També l'utilitza en les vegetacions o en alguns dels seus bodegons cubistes.

LOS COLORES DE SU PALETA VERDE ESMERALDA

El tono verde esmeralda es el preferido en Varela para crear fondos no neutros en sus experimentales autorretratos. En ellos se atreve,

principalmente en su juventud, a modelarse con un empleo del color muy próximo al fauismo de Matisse o Derain. También lo utiliza en las vegetaciones o en algunos de sus bodegonos cubistas.

Emilio Varela

Y EL ARTE DE SU TIEMPO

PINZELL I PALETA VARELA, GENI DEL COLOR

SENSE LA LLUM NO HI HA COLOR

L'estil d'un pintor també el defineix la seua paleta. Es diu així a la superfície sobre la qual es distribueixen els colors per a pintar i a la gamma emprada en una obra. Emilio Varela utilitzarà uns tons determinats al llarg de la seua carrera: terra ombra torrada, groc cadmi, violeta cobalt, blau ultramar, verd maragda i blanc plom.

Perquè hi haja colors en una obra d'art és necessari que l'artista il·lumine el quadre. Tot allò on no incideix la llum queda en la foscor i no es representa. Açò ocorria en el Barroc amb la tècnica del claroscuro, però Varela, com que pinta a l'aire lliure, dóna als seus paisatges gran lluminositat i en conseqüència uns rics matisos que varien segons la llum del sol a cada moment del dia.

LES OMBRES NO SÓN NEGRES

Quan contemplem una obra que imita la natura sentim admiració davant l'habilitat de l'artista. Però, quan observem obres modernes, com les de Varela, ens crida l'atenció que amb les seues pinzellades ens descobrisca una altra forma de representar la realitat. Les seues valls són violetes, les muntanyes, ocre, i les roques, blavenques.

Varela, quan volia enfosquir, emprava el terra ombra torrada, un marró molt fosc. Aleshores, com feia les ombres? Si ens fixem en els seus paisatges, veurem que aquestes estan fetes amb blau ultramar, violeta o maragda. Prova a agafar la foto d'un paisatge i a saturar-la en Instagram, comprovaràs que Varela va ser un visionari.

Diuen que la seua personalitat tímida li va impedir donar a conèixer la seua obra fora d'Alacant, però Varela ja havia aconseguit la seua pròpia conquesta: la del color.

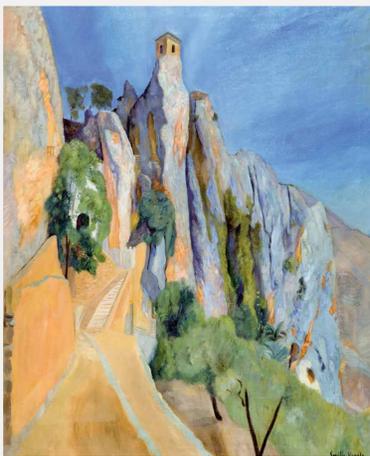

Autoretrat
Col. Banc Sabadell

En aquesta obra estan els seus colors característics: el verd en el fons; el groc per a la llum en el rostre; el violeta en el costat de l'ombra; el marró en els cabells que aclareix amb tocs de blau i roig; el blanc per a il·luminar tots els colors i el blau per a la seua mirada.

Autorretrato
Col. Banco Sabadell

En esta obra están sus colores característicos: el verde en el fondo; el amarillo para la luz en el rostro; el violeta en el lado de la sombra; el marrón en el pelo que aclara con toques de azul y rojo; el blanco para iluminar todos los colores y el azul para su mirada.

Castell de Guadalest, 1932
Col. Ajuntament d'Alacant
Varela pinta el paisatge i l'atmosfera aèria que l'envolta, per això el color blavenc de les roques.

Castell de Guadalest, 1932
Col. Ayuntamiento de Alicante
Varela pinta el paisaje y la atmósfera aérea que lo rodea, de ahí el color azulado de las rocas.

Isolda Esplà, 1929
Col. Diputació d'Alacant - MUBAG
El groc és característic en l'obra de Van Gogh. I, com ell, Varela l'utilitza de fons en un retrat que contrasta amb la silueta negra de la dona.

Isolda Esplà, 1929
Col. Diputación de Alicante - MUBAG
El amarillo es característico en la obra de Van Gogh. Y como él, Varela lo utiliza de fondo en un retrato que contrasta con la silueta negra de la mujer.

ELS COLORS DE LA SEUA PALETA **BLANC PLOM**

A primera vista no s'aprecia, però el blanc està molt present en la paleta de Varela. L'empra per a barrejar-lo amb altres colors i aconseguir que aquests siguin més clars. Així, quan els posa al costat dels tons purs crea interessants contrastos cromàtics en les seues pintures.

LOS COLORES DE SU PALETA **BLANCO PLOMO**

A primera vista no se aprecia, pero el blanco está muy presente en la paleta de Varela. Lo emplea para mezclarlo con otros colores y conseguir que estos sean más claros. Así, cuando los pone junto a los tonos puros crea interesantes contrastes cromáticos en sus pinturas.

PINCEL Y PALETA VARELA, GENIO DEL COLOR

SIN LA LUZ NO HAY COLOR

El estilo de un pintor también lo define su paleta. Se llama así a la superficie sobre la que se distribuyen los colores para pintar y a la gama empleada en una obra. Emilio Varela utilizará unos tonos determinados a lo largo de su carrera: tierra sombra tostada, amarillo cadmio, violeta cobalto, azul ultramar, verde esmeralda y blanco plomo.

Para que haya colores en una obra de arte es necesario que el artista ilumine el cuadro. Todo aquello en lo que no incide la luz queda en la oscuridad y no se representa. Esto ocurría en el Barroco con la técnica del claroscuro, pero Varela como pinta al aire libre da a sus paisajes gran luminosidad y en consecuencia unos ricos matices que varían según la luz del sol en cada momento del día.

LAS SOMBRAS NO SON NEGRAS

Cuando contemplamos una obra que imita la naturaleza sentimos admiración ante la habilidad del artista. Sin embargo, cuando observamos obras modernas, como las de Emilio Varela, nos llama la atención que con sus pinzelladas nos descubra otra forma de representar la realidad. Sus valles son violetas, las montañas ocre y las rocas azuladas.

Varela, cuando quería oscurecer, empleaba el tierra sombra tostada, un marrón muy oscuro. Entonces, ¿cómo hacía las sombras? Si nos fijamos en sus paisajes, veremos que estas están hechas con azul ultramar, violeta o esmeralda. Prueba a coger la foto de un paisaje y a saturarla en Instagram, comprobarás que Varela fue un visionario.

Dicen que su personalidad tímida le impidió dar a conocer su obra fuera de Alicante, pero Varela ya había conseguido su propia conquista: la del color.

Emilio Varela

Y EL ARTE DE SU TIEMPO

EL MOTOR DE L'AMISTAT UN CERCLE IL·LUSTRAT

QUI EREN ELS MILLORS AMICS DE VARELA?

Els millors amics de Varela van ser el músic Òscar Esplà i l'escriptor Gabriel Miró, amb els qui anava d'excursió a la serra d'Aitana per a inspirar-se. De fet, els tres la van representar a la seua manera i van crear-ne un meravellós univers literari, pictòric i musical.

A la ciutat, Varela també va tenir amics que, com ell, eren pintors, escultors o fotògrafs. Dins d'aquest grup, un gran amic va ser Daniel Bañuls, l'escultor de la Font de Llevant, a la plaça dels Estells. Varela era tan important a Alacant que, quan visitava les cafeteries de la ciutat o l'Ateneu, sempre tenia persones amb les quals compartir el seu temps, com l'arxiver Eduardo Irlles, el metge Carlos Carbonell, l'economista Germà Bernàcer o els fotògrafs Paco Sánchez i Àngel Custodio. I sempre que arribava un artista d'una altra part d'Espanya, buscava a Varela per a reunir-se amb ell. L'amistat va ser el seu motor.

VARELA PINTA ELS SEUS AMICS

A qui no li agrada que li facen fotos? A tots ens agrada conservar records de les nostres excursions i dels viatges amb les nostres famílies i els nostres amics. I Emilio Varela sempre va estar molt agraït a aquells que el van acompanyar en les seues visites a la serra i als pobles d'Alacant. Avui dia qualsevol persona pot fer una foto dels llocs que visita amb els seus amics perquè moltes persones tenim mòbils o càmeres de fotos per a conservar records de nosaltres mateixos i els nostres amics quan anem d'excursió.

Però en l'època de Varela no era comú. Molt poques persones tenien càmera de fotos, així que no podien retratar els seus amics cada vegada que anaven d'excursió. Per sort, Emilio Varela coneixia Paco Sánchez, una de les poques persones a Alacant que tenia una càmera de fotos. Paco va fer fotos d'Emilio pintant en la serra i el pintor li ho va voler agrair amb un retrat. Com els bons amics que es fan fotos i *selfies*, Paco captava Emilio amb la seua càmera i Emilio pintava Paco per a agrair la seua amistat.

EL MOTOR DE LA AMISTAD UN CÍRCULO ILUSTRADO

¿QUIÉN ERAN LOS MEJORES AMIGOS DE VARELA?

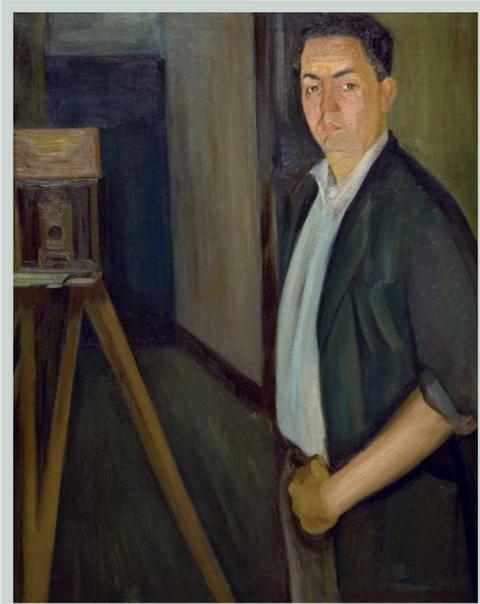
Los mejores amigos de Varela fueron el músico Óscar Esplá y el escritor Gabriel Miró, con quienes iba de excursión a la sierra de Aitana para inspirarse. De hecho, los tres la representaron a su manera, creando un maravilloso universo literario, pictórico y musical.

En la ciudad, Varela también tuvo amigos que, como él, eran pintores, escultores o fotógrafos. Dentro de este grupo, un gran amigo fue Daniel Bañuls, el escultor de la Fuente de Levante, en la plaza de los Luceros. Varela era tan importante en Alicante que, cuando visitaba las cafeterías de la ciudad o el Ateneo, siempre tenía personas con las que compartir su tiempo, como el archivero Eduardo Irlles, el médico Carlos Carbonell, el economista Germán Bernácer o los fotógrafos Paco Sánchez y Ángel Custodio. Y siempre que llegaba un artista de otra parte de España, buscaba a Varela para reunirse con él. La amistad fue su motor.

VARELA PINTA A SUS AMIGOS

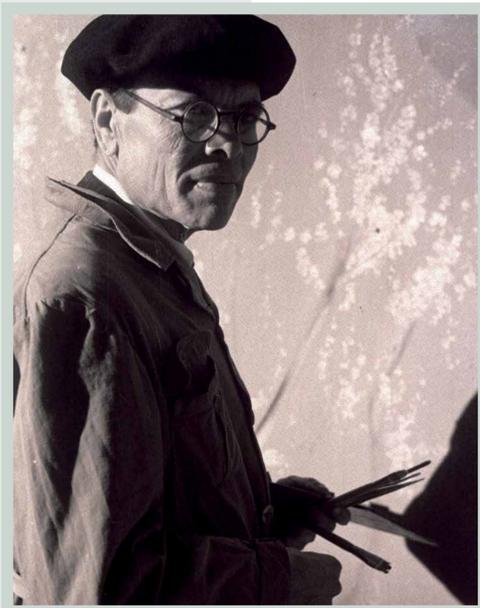
¿A quién no le gusta que le hagan fotos? A todos nos gusta conservar recuerdos de nuestras excursiones y de los viajes con nuestras familias y nuestros amigos. Y Emilio Varela siempre estuvo muy agradecido a quienes le acompañaron en sus visitas a la sierra y a los pueblos de Alicante. Hoy en día cualquier persona puede hacer una foto de los lugares que visita con sus amigos porque muchas personas tenemos móviles o cámaras de fotos para guardar recuerdos de nosotros mismos y nuestros amigos cuando vamos de excursión.

Pero en la época de Varela no era común. Muy pocas personas tenían cámara de fotos, así que no podían retratar a sus amigos cada vez que iban de excursión. Por suerte, Emilio Varela conocía a Paco Sánchez, una de las pocas personas en Alicante que tenía una cámara de fotos. Paco hizo fotos de Emilio pintando en la sierra y el pintor se lo quiso agradecer con un retrato. Como los buenos amigos que se hacen fotos y *selfies*, Paco captaba a Emilio con su cámara y Emilio pintaba a Paco para agradecer su amistad.

Emilio Varela. Retrat de Paco Sánchez.
Col. Ajuntament d'Alacant

Emilio Varela. Retrato de Paco Sánchez.
Col. Ayuntamiento de Alicante

Paco Sánchez. Retrat d'Emilio Varela.
AMA

Paco Sánchez. Retrato de Emilio Varela.
AMA

DOCUMENTS GRÀFICS: Isolda Esplà i els dies alegres de Benimantell

La gran amistat que unia Varela amb el compositor Òscar Esplà des que els presentara Sorolla va donar motiu a una entranyable relació familiar. Un paper destacat va tenir-hi la germana xicoteta del mestre, Isolda Esplà, que acompanyaria Varela en el seu viatge a París. En la foto assistim a una divertida festa campestre organitzada pels Esplà en honor del pintor al setembre de 1929.

DOCUMENTOS GRÁFICOS: Isolda Esplá y los días alegres de Benimantell

La gran amistad que unía a Varela con el compositor Óscar Esplá desde que los presentara Sorolla fue dando pie a una entrañable relación familiar. Un papel destacado tuvo en ella la hermana pequeña del maestro, Isolda Esplá, que acompañaría a Varela en su viaje a París. En la foto, asistimos a una divertida fiesta campestre organizada por los Esplá en honor del pintor en septiembre de 1929.

Emilio Varela

Y EL ARTE DE SU TIEMPO

ALACANT I EL SEU ATENEU COMPROMÍS CÍVIC I INTEL·LECTUAL

UN AMANT DE LA CIUTAT

Tothom sent estima per la seua ciutat. Ens agraden els carrers pels quals passem, els museus, els restaurants, la platja, les persones que ens creuem...

La gent es pregunta per què un gran pintor com Varela mai va eixir d'Alacant. És veritat que Emilio era una persona molt tímida. A tots ens costa anar-nos-en de casa i conèixer nous llocs i a ell li succeïa això. Però Emilio Varela també va preferir quedar-se en la seua ciutat perquè ací tenia oportunitats de ser famós.

Les obres que va pintar Emilio mostren el seu amor per Alacant i la confiança que la seua ciutat s'estava convertint en un lloc modern on els artistes serien admirats per la resta de ciutadans. Per això va representar amb gran afecte els carrers i els passejos, els balnearis i els edificis de la terreta.

Però, a més, Emilio Varela va participar en moltes exposicions de belles arts, principalment en l'Ateneu.

L'ATENEU D'ALACANT I EMILIO VARELA

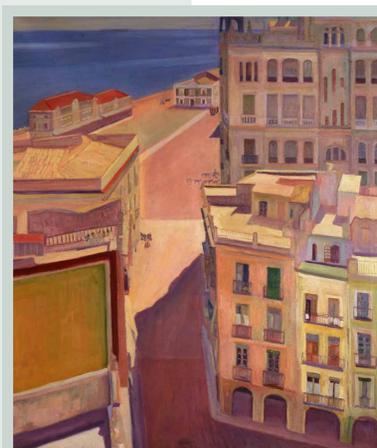
On us reuniu amb els vostres amics per a passar-ho bé? En el parc, en el cinema, en restaurants per a celebrar els aniversaris, en la piscina... Emilio Varela també anava moltes vegades a un dels seus llocs preferits d'Alacant per a trobar-se amb la seua gent: l'Ateneu.

Els ateneus són llocs on la gent va a parlar sobre política, art i ciència, on s'organitzen exposicions i s'hi pot escoltar música. A Alacant, l'Ateneu va ser molt important entre 1923 i 1936, i Emilio Varela va portar els seus quadres allí perquè la gent poguera veure quin tipus de pintura estava practicant i quant estimava Alacant.

Emilio Varela i els seus amics en l'Ateneu.
Legat Varela - Fundació Caixa Mediterrani

Emilio Varela y sus amigos en el Ateneo.
Legado Varela - Fundación Caja Mediterráneo

Carrer de Cervantes i plaça de l'Ajuntament.
1929. Col. Diputació d'Alacant - MUBAG

Calle de Cervantes y plaza del Ayuntamiento.
1929. Col. Diputación de Alicante - MUBAG

El carrer de Cervantes l'any 1944.
La instantània és del fotògraf Francisco Sánchez, gran amic d'Emilio Varela. AMA

La calle Cervantes en 1944.
La instantánea es del fotógrafo Francisco Sánchez, gran amigo de Emilio Varela. AMA

ALICANTE Y SU ATENEU COMPROMISO CÍVICO E INTELLECTUAL

UN AMANTE DE LA CIUDAD

Todo el mundo siente aprecio por su ciudad. Nos gustan las calles por las que paseamos, los museos, los restaurantes, la playa, las personas que nos cruzamos ...

La gente se pregunta por qué un gran pintor como Varela nunca salió de Alicante. Es verdad que Emilio era una persona muy tímida. A todos nos cuesta irnos de casa y conocer nuevos sitios y a él le sucedía lo mismo. Pero Emilio Varela también prefirió quedarse en su ciudad porque aquí tenía oportunidades de ser famoso.

Las obras que pintó Emilio muestran su amor por Alicante y la confianza en que su ciudad se estaba convirtiendo en un lugar moderno donde los artistas serían admirados por el resto de ciudadanos. Por eso, representó con gran cariño las calles y paseos, los balnearios y los edificios de la terreta.

Pero además Emilio Varela participó en muchas exposiciones de Bellas Artes, principalmente en el Ateneo.

EL ATENEU DE ALICANTE Y EMILIO VARELA

¿Dónde os reunís con vuestros amigos para pasarlo bien? En el parque, en el cine, en restaurantes para celebrar los cumpleaños, en la piscina... Emilio Varela también iba muchas veces a uno de sus sitios preferidos de Alicante para encontrarse con su gente: el Ateneo.

Los Ateneos son lugares donde la gente va a hablar sobre política, arte y ciencia; donde se organizan exposiciones y se puede escuchar música. En Alicante, el Ateneo fue muy importante entre 1923 y 1936, y Emilio Varela llevó sus cuadros allí para que la gente pudiese ver qué tipo de pintura estaba practicando y cuánto amaba Alicante.

DOCUMENTS GRÀFICS: Emilio Varela, una exposició en l'Ateneu

En aquesta foto veiem els salons de l'Ateneu engalanats durant la celebració d'una exposició de Varela. Entre 1923 i 1936 s'han comptabilitzat fins a nou exposicions d'Emilio en la institució. Sens dubte, el pintor estava molt lligat a la seua ciutat i a aquesta institució cultural.

La imatge és de 1926 i pertany a la col·lecció Francisco Ramos Martín. AMA

DOCUMENTOS GRÁFICOS: Emilio Varela, una exposició en el Ateneo

En esta foto vemos los salones del Ateneo engalanados durante la celebración de una exposición de Varela. Entre 1923 y 1936 se han contabilizado hasta nueve exposiciones de Emilio en la institución. Sin duda, el pintor estaba muy ligado a su ciudad.

La imagen es de 1926 y pertenece a la colección Francisco Ramos Martín. AMA

Emilio Varela

Y EL ARTE DE SU TIEMPO

PROFETA EN LA SEUA TERRA EL GUST I LA CRÍTICA PER L'OBRA DE VARELA

ELS SEGUIDORS DE VARELA

Avui dia hi ha els *followers* i podem saber què fa la gent famosa a través de les xarxes socials, però en l'època de Varela no existia Internet. Tanmateix, el pintor va ser molt conegut a Alacant i les persones podien convertir-se en els seus seguidors visitant les seues exposicions i llegint les notícies que parlaven d'Emilio en els periòdics. A Alacant, una notícia va dir que l'obra de Varela era una bomba perquè el 1918 ningú era tan modern com ell.

Varela fins i tot va cridar l'atenció de periodistes estrangers. De fet, després de l'Exposició Nacional de Belles Arts de 1922, un escriptor francès va dir que Emilio era un bon pintor i que la gent hauria d'estar interessada en les seues obres. Emilio ja era famós i açò li va permetre celebrar exposicions en altres ciutats d'Espanya, com Madrid (1922 i 1934), València (1929 i 1940) o Barcelona (1939). Va tenir tanta fama que fins i tot el Museu d'Art Modern de Madrid, que actualment és el Museu Nacional Centre d'Art Reina Sofia, va comprar quatre obres al pintor alacantí.

LA PREMSA A ALACANT

En un món en què no existia la televisió, ni Internet, ni les xarxes socials, la gent com podia saber el que ocorria al seu voltant? Per a les persones que van viure a Alacant al mateix temps que Emilio Varela, els periòdics eren molt necessaris per a saber el que ocorria a la ciutat i a la resta del món.

A Alacant va haver-hi molts diaris que van seguir la carrera de Varela i van informar la gent d'allò que feia el pintor i d'on i quan tenien lloc les seues exposicions, encara que potser els periòdics que més ens ajuden a saber sobre Varela i la seua pintura siguen *El Luchador* i *Diario de Alicante*. Allí van escriure cronistes il·lustres que admiraven l'obra de Varela, com José Ferrándiz Torremocha o Emilio Costa.

José Bauzá es va convertir en el gran biògraf de Varela. El 1979 va publicar *Varela y su entorno*, reeditat per la CAM l'any 1990.
Foto: Pilar Cortés

José Bauzá es va convertir en el gran biògraf de Varela. En 1979 publicò *Varela y su entorno*, reeditado por la CAM en 1990.
Foto: Pilar Cortés

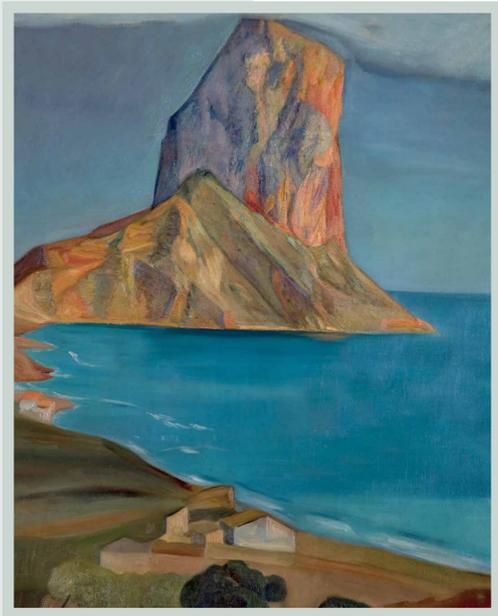

DOCUMENTS GRÀFICS: Què es deia de Varela a l'estranger?

Recolzament de la crítica internacional l'any 1922. Un dels majors èxits recollits per Varela té la signatura del crític d'art francès Clement Morro. El seu elogiosa ressenya de les obres presentades pel pintor alacantí en l'Exposició Nacional de Belles Arts de Madrid es va publicar en la *Revue Moderne des arts et de la vie*, una revista de gran prestigi.

DOCUMENTOS GRÁFICOS: ¿Qué se decía de Varela en el extranjero?

Espaldarazo de la crítica internacional en 1922. Uno de los mayores éxitos cosechados por Varela lleva la firma del crítico de arte francés Clement Morro. Su elogiosa reseña de las obras presentadas por el pintor alicantino en la exposición Nacional de Bellas Artes de Madrid se publicó en la *Revue Moderne des arts et de la vie*, una revista de gran prestigio.

Penyal d'Ifac
Col. Ajuntament d'Alacant

Peñón de Ifac
Col. Ayuntamiento de Alicante

El 3 de juliol de 1922 el diari republicà *El luchador* anunciava una exposició de Varela en el Cercle de Belles Arts d'Alacant.

El 3 de julio de 1922 el diario republicano *El Luchador* anunciaba una exposición de Varela en el Círculo de Bellas Artes de Alicante.

PROFETA EN SU TIERRA EL GUSTO Y LA CRÍTICA POR LA OBRA DE VARELA

LOS SEGUIDORES DE VARELA

Hoy en día existen los *followers* y podemos saber qué hace la gente famosa a través de las redes sociales, pero en la época de Varela no existía internet. Sin embargo, el pintor fue muy conocido en Alicante y las personas podían convertirse en sus seguidores visitando sus exposiciones y leyendo las noticias que hablaban de Emilio en los periódicos. En Alicante, una noticia dijo que la obra de Varela era una "bomba" porque en 1918 nadie era tan moderno como él.

Varela incluso llamó la atención de periodistas extranjeros. De hecho, tras la Exposición Nacional de Bellas Artes de 1922, un escritor francés dijo que Emilio era un buen pintor y que la gente debería estar interesada en sus obras. Emilio ya era famoso y eso le permitió celebrar exposiciones en otras ciudades de España, como Madrid (en 1922 y 1934), Valencia (en 1929 y 1940) o Barcelona (en 1939). Tuvo tanta fama que incluso el Museo de Arte Moderno de Madrid, que actualmente es el Museo Nacional Centro de Arte Reina Sofía, compró cuatro obras al pintor alicantino.

LA PRENSA EN ALICANTE

En un mundo donde no existía la televisión, ni internet, ni las redes sociales... ¿la gente cómo podía saber lo que ocurría a su alrededor? Para las personas que vivieron en Alicante al mismo tiempo que Emilio Varela, los periódicos eran muy necesarios para saber lo que ocurría en la ciudad y en el resto del mundo.

En Alicante hubo muchos diarios que siguieron la carrera de Varela e informaron a la gente de lo que hacía el pintor y de dónde y cuándo se celebraban sus exposiciones, aunque quizás los periódicos que más nos ayudan a saber sobre Varela y su pintura sean *El Luchador* y *Diario de Alicante*. Allí escribieron cronistas ilustres que admiraban la obra de Varela, como José Ferrándiz Torremocha o Emilio Costa.

Emilio Varela

Y EL ARTE DE SU TIEMPO

LA CONNEXIÓ EUROPEA ATENT A LES AVANTGUARDES

LES AVANTGUARDES

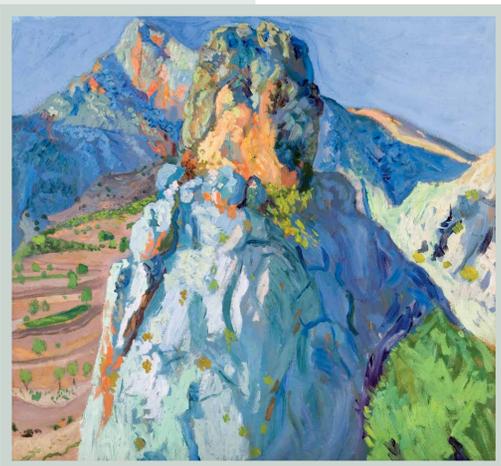
Emilio Varela sempre va pintar a Alacant, però li agradava saber què feien els pintors en altres països. Avui és molt fàcil saber què passa en qualsevol part del món gràcies a la televisió o a Internet, però com que Varela no va conèixer cap d'aquests invents, va haver de comprar revistes i llibres que parlaven dels pintors més famosos d'Europa.

Com que Varela es fixava tant en la pintura d'altres artistes, els seus seguidors d'Alacant van dir que l'art d'Emilio s'assemblava al dels fovistes francesos. Aquests pintors havien revolucionat la pintura per utilitzar cridaners colors segons els seus estats d'ànim, una cosa semblat a allò que faria Varela poc després. Però el pintor que més agradava a Varela era Pablo Picasso. El tipus de pintura que va practicar Picasso es va anomenar cubisme i traslladava la realitat a plànols geomètrics.

EMILIO VARELA I EL CUBISME

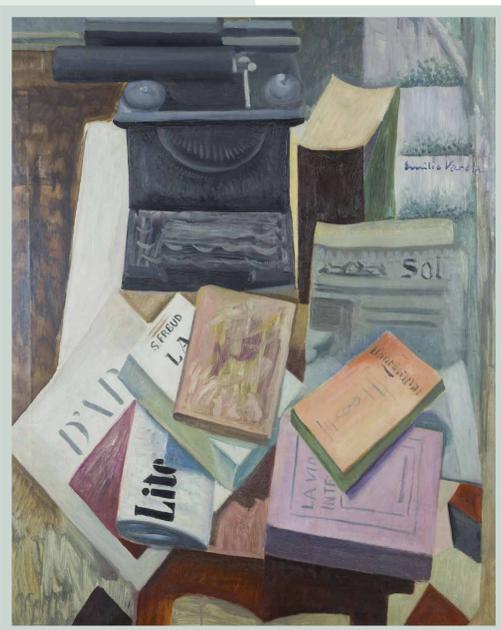
Emilio, que sempre havia sigut un gran admirador de Pablo Picasso, va intentar pintar com els cubistes i va realitzar obres molt semblants a les dels artistes d'aquest grup. Un bon exemple és el *Bodegó cubista amb màquina d'escriure*.

Si ens fixem en l'obra, tot el que hi apareix és geomètric: els llibres són prismes i rectangles, la màquina d'escriure també està formada per rectangles i cilindres i el fons apareix dividit en taques de colors plans. A més, Emilio va incloure en la composició alguns dels llibres de la seua biblioteca per a dir-nos que era un pintor amb molta afició pel coneixement.

Penya de Guadalest
Col. Concepción Vidal

Roquedo de Guadalest
Col. Concepción Vidal

Bodegó cubista amb màquina d'escriure
Col. Diputació d'Alacant - MUBAG

Bodegón cubista con máquina de escribir
Col. Diputación de Alicante - MUBAG

LA CONEXIÓN EUROPEA ATENTO A LAS VANGUARDIAS

LAS VANGUARDIAS

Emilio Varela siempre pintó en Alicante, pero le gustaba saber qué hacían los pintores en otros países. Hoy es muy fácil saber qué pasa en cualquier parte del mundo gracias a la televisión o a internet, pero como Varela no conoció ninguno de estos inventos, tuvo que comprar revistas y libros que hablasen de los pintores más famosos de Europa.

Como Varela se fijaba tanto en la pintura de otros artistas, sus seguidores de Alicante dijeron que el arte de Emilio se parecía al de los fauvistas franceses. Estos pintores habían revolucionado la pintura por utilizar llamativos colores según sus estados de ánimo, algo parecido a lo que haría Varela poco después. Pero el pintor que más gustaba a Varela era Pablo Picasso. El tipo de pintura que practicó Picasso se llamó cubismo y trasladaba la realidad a planos geométricos.

EMILIO VARELA Y EL CUBISMO

Emilio, que siempre había sido un gran admirador de Pablo Picasso, intentó pintar como los cubistas y realizó obras muy parecidas a las de los artistas de este grupo. Un buen ejemplo es el *Bodegón cubista con máquina de escribir*.

Si nos fijamos en la obra, todo lo que aparece en ella es geométrico: los libros son prismas y rectángulos, la máquina de escribir también está formada por rectángulos y cilindros y el fondo aparece dividido en manchas de colores planos. Además, Emilio incluyó en la composición algunos de los libros de su biblioteca para decirnos que era un pintor con mucha afición por el conocimiento.

DOCUMENTS GRÀFICS: Els llibres d'Emiliet

Emilio Varela va col·leccionar llibres i revistes sobre art. Per descomptat, tenia molts escrits sobre Pablo Picasso, a qui tant admirava i l'obra del qual li va servir de font d'inspiració.

DOCUMENTOS GRÁFICOS: Los libros de Emiliet

Emilio Varela coleccionó libros y revistas sobre arte. Por supuesto, tenía muchos escritos sobre Pablo Picasso, a quien tanto admiraba y cuya obra le sirvió de fuente de inspiración.

Emilio Varela

Y EL ARTE DE SU TIEMPO

FIGURA CLAU L'ART ESPANYOL DEL SEGLE XX

VARELA I ELS PINTORS ESPANYOLS

Com totes les persones, Emilio Varela va buscar amistats que compartiren els seus gustos i aficions. Per això, la gran majoria d'amics del pintor també van ser artistes. Per descomptat, quasi tots els amics de Varela eren d'Alacant, però també va conèixer altres persones fora de la ciutat.

Mentre va estudiar amb Joaquín Sorolla, es va fer amic de Salvador Tuset, Manuel Benedito o Alfredo Claros, que anaven a les classes de pintura amb ell i als quals també els agradava representar paisatges amb molta llum i molt color.

Però, com que Varela era una persona molt important a Alacant, sempre que venia un altre pintor des de qualsevol ciutat d'Espanya, Emilio era l'encarregat de rebre'l. Així va passar amb Daniel Vázquez Díaz, de Huelva; Juan Bonafé o Ramón Gaya, de Múrcia, o Benjamín Palencia, d'Albacete.

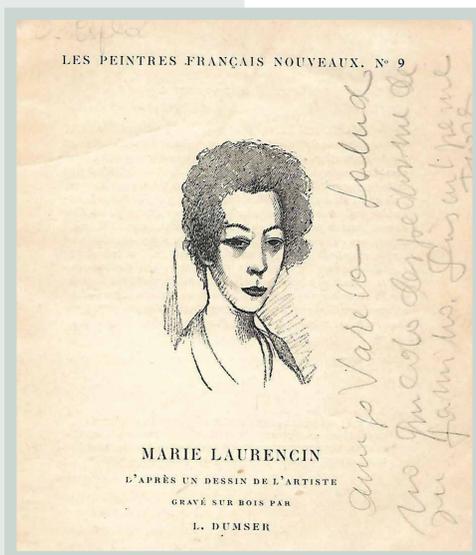
EMILIO VARELA I L'ESCOLA DE PARÍS

Emilio va fer un viatge a París amb el seu amic Óscar Esplá perquè en la capital de França vivien els artistes més famosos i ell podria haver conegut a algun d'ells. La timidesa de Varela va impedir quedar-se allí més temps i va tornar a Alacant. Però molts dels amics que havia fet a Alacant, com Benjamín Palencia o Pedro Flores, sí que vivien a París i van enviar llibres i cartes a Emilio perquè poguera conèixer l'art més modern de la seua època. El grup de pintors amb el qual Varela tenia contacte formava part de l'Escola de París, un gran grup d'artistes de molts països que, com Emilio, van ser molt moderns.

Emilio Varela (assegut, en el centre) acompanya a Benjamín Palencia (dret, segon per l'esquerra) en una excursió a Tabarca.
Legat Varela - Fundació Caixa Mediterrani

Emilio Varela (sentado, en el centro) acompanya a Benjamín Palencia (de pie, segundo por la izquierda) en una excursió a Tabarca.
Legado Varela - Fundación Caja Mediterráneo

Catàleg de Marie Laurencin amb dedicatòria manuscrita del pintor Pedro Flores a Emilio Varela.
Col. Manuel Sánchez Monllor

Catálogo de Marie Laurencin con dedicatòria manuscrita del pintor Pedro Flores a Emilio Varela.
Col. Manuel Sánchez Monllor

Bodegó de les estovalles. L'obra revela el coneixement de les avantguardes, però sense transgredir els límits de la representació clàssica i lluny de la llibertat estètica de l'Escola de París. Col. Diputació de Alacant - MUBAG

Bodegón del mantel. La obra revela el conocimiento de las vanguardias, pero sin transgredir los límites de la representación clásica y lejos de la libertad estética de la Escuela de París. Col. Diputació d'Alacant - MUBAG

DOCUMENTS GRÀFICS: Enviaments des de París

La influència parisenca. En el retrat de Lolita Marí, musa i amor secret de Varela, apreciem la influència dels tipus femenins de la pintora francesa Marie Laurencin (arxiu de la família Sánchez Mateo), que Varela va conèixer a través del catàleg que li va enviar el seu amic, el pintor murcià Pedro Flores.

Col. Mª Luisa i Mª Carmen Marí.

DOCUMENTOS GRÁFICOS: Envíos desde París

La influencia parisina. En el retrato de Lolita Marí, musa y amor secreto de Varela, apreciamos la influencia de los tipos femeninos de la pintora francesa Marie Laurencin (Archivo Familia Sánchez Mateo), que Varela conoció a través del catálogo que le envió su amigo, el pintor murciano Pedro Flores.

Col. Mª Luisa y Mª Carmen Marí.

FIGURA CLAVE EL ARTE ESPAÑOL DEL SIGLO XX

VARELA Y LOS PINTORES ESPAÑOLES

Igual que todas las personas, Emilio Varela buscó amistades que compartiesen sus gustos y aficiones. Por eso, la gran mayoría de amigos del pintor también fueron artistas. Por supuesto, casi todos los amigos de Varela eran de Alicante, pero también conoció a otras personas fuera de la ciudad.

Mientras estudió con Joaquín Sorolla, se hizo amigo de Salvador Tuset, Manuel Benedito o Alfredo Claros, que iban a las clases de pintura con él y a los que también les gustaba representar paisajes con mucha luz y mucho color.

Pero como Varela era una persona muy importante en Alicante, siempre que venía otro pintor desde cualquier ciudad de España, Emilio era el encargado de recibirlo. Así pasó con Daniel Vázquez Díaz, de Huelva; Juan Bonafé o Ramón Gaya, de Murcia o Benjamín Palencia, de Albacete.

EMILIO VARELA Y LA ESCUELA DE PARÍS

Emilio hizo un viaje a París con su amigo Óscar Esplá porque en la capital de Francia vivían los artistas más famosos y él podría haber conocido a alguno de ellos. La timidez de Varela le impidió quedarse allí más tiempo y volvió a Alicante. Pero muchos de los amigos que había hecho en Alicante, como Benjamín Palencia o Pedro Flores, sí que vivían en París y enviaron libros y cartas a Emilio para que pudiese conocer el arte más moderno de su época. El grupo de pintores con el que Varela tenía contacto formaba parte de la Escuela de París, un gran grupo de artistas de muchos países que, como Emilio, fueron muy modernos.